

מדרשת ארץ ישראל

ספרית בית אל

חברים מקשיבים לקולך

לצבי שילוח בהגיעו לגבורות

צבי שילוח על אלדר ובן-גוריון

מאחר שעל השמאלנות כתבתי את ספרי, ועל הנושא עצמו דיברו הערב, ובבקיאות רבה, עו"ד אהרן פאפו ופרופ' עזרה זהר, אקדיש את מעט דבריי לד"ר ישראל אלדר, שגם הוא, כמוני, הגיע באחרונה לגבורות. וגם בשל הדברים ששמענו הערב מפיו, דברי שירה ממש, על בן-גוריון. אלדר, אדם בעל יושר אינטלקטואלי נדיד, שהציונות היא נשמת אפו, גילה לכם הערב שבאתי אליו להתחמם לאורו עוד לפני מלחמת ששת הימים. כלומר איני אחד מאלה שהאופוריה שלאחר המלחמה ההיא עשתה אותם למקטימליסטים ציונים. ואני אגלה לכם עוד זאת: בשיא פעילותי במפא"י, עוד לפני פרישת רפ"י, נהגתי להציע לאנשי צמרת מפא"י לקרוא את מאמריו של אלדר ב"הבוקר", שהתפרסמו בערבי שבת. אי-אפשר למצוא דמיון כלשהו בין מפא"י של בן-גוריון, שעיימה היה לתנועה הרדיקלית ריב היסטורי, לבין מפלגת העבודה בימינו. קודם כל מבחינת הפאתוס הציוני. אף-על-פי-כן אותם מאמרים של אלדר היו לי כבושם ממש, והייתי מעוניין שאנשי צמרת מפא"י יתבשמו גם הם מהלהט הציוני שלו. כשקמה רפ"י הצעתי לעורך השבועון שלה, "מבט חדש", לכלול בין דפיו את דברי אלדר, ואכן, הוא החל לפרסם בו את מאמריו. אני מזכיר עובדה זו מפני שכאשר התפרסם ב"מבט חדש" מאמרו הראשון של אלדר, הועלתה במזכירות רפ"י, שנמנית עם חבריה, שאילתה: מה לאלדר ולרפ"י? הכל הפנו מבטם לבן-גוריון וציפו לתגובה חריפה שלו, הרי ראש הממשלה הראשון של ישראל אסר להעסיק את אלדר כמורה בבתי-הספר, כלומר קיפח את פרנסתו. אולם בן-גוריון לא התרגש, בעל השאילתה, ועמו כמה חסידים שוטים, ידדו מן העניין, וד"ר אלדר הוסיף להשתתף ב"מבט חדש".

אלדד סיפר לכם הערב, שבביקורי הראשון אצלו, הרבה לפני מלחמת ששת הימים, ריברתי על כווית, שהוא, אלדד, אפילו לא ידע היכן היא. נכון, עוד לפני מבצע קדש גיבשתי את תפיסתי הגיאוגרפית, ויש לי על כך סיפור פיקטיוני: בהיותי עורך יומונה של מפא"י, "הדור", עברו איתי שני אנשי מחתרות רוויזיוניסטיות לשעבר: ר"ר בנימין לובוצקי מאצ"ל, ממקורביו של ז'בוטינסקי, ויעקב אורנשטיין ז"ל מלח"י. פעם (בשנת 1950), בשעת עריכת העתון, בשעות שלפני הצהריים, נכנס לחדרי אורנשטיין, הראה לי ידיעה ושאל אם ניתן לפרסמה. קראתי את הידיעה ונתתי את הסכמתי. אז גילה לי, שהממונה הישיר עלי, ראש דסק החדשות בעתון, בנימין לובוצקי, לימים אליאב, פסל אותה, מפני שכתוב בה "ארץ ישראל" ולא ישראל בלבד. ביקשתי את יעקב להכנס אלי יחד עם אליאב, ואליאב הסביר לי שיש הבדל בין "ארץ ישראל" ל"ישראל". נכון, אמרתי, אבל ארץ ישראל היא ארץ ישראל, מולדתנו. ובכלל מה חשבת, שאלתי, שאנו נישאר לנצח בגבולות 1949? ואז העיר לי אליאב בשמחה: אתה מתכוון שנגיע לירדן. הוא הופתע עוד יותר כשאמרתי לו: קודם כל נצטרך להגיע לנהר הליטני, להבטיח מים למדינה, ואחר-כך לתעלת סואץ, כדי לקבוע אותה כגבול בטחון של המדינה. רק אחר-כך, לכשנגיע לשלושה מיליון יהודים במדינה, נצטרך להגיע לנהר הירדן, כי עוד זמן ניכר יהיה קשה לנו לקלוט הרבה ערבים.

ואולי אוסיף עוד סיפור פיקטיוני. ב-1955, כשבן-גוריון היה בשדה בוקר, עלולה היתה צרה לישראל להיפתח מדמשק, עד כדי כך שבאותה שבת הודיעו ב"קול ישראל" שבן-גוריון הוזעק לתל-אביב לדיון על המצב. "העולם הזה" של אורי אבנרי יצא באותו שבוע, וכתורתו הראשית בעמודו הראשון: "לעלות על דמשק". בשבת בבוקר הזדמנתי אצל פנחס ספיר, שעמו הייתי בידידות, ולאחר שבררתי עניין שלשמו באתי אליו, הוא ביקש לשמוע ממני על המצב ומה יש לעשות. אמרתי (וזה היה הרבה לפני מבצע קדש), שיש

לעלות, אך לא על דמשק, אלא על תעלת סואץ. הסברתי לו, שבלי סיני אין לצה"ל אפשרות לנהל מלחמה כשארין עומק אסטרטגי מאחוריו בהתקדמותו. המשפט שפרץ ספונטנית מפיו של ספיר היה: בפעם הראשונה אני שומע דעה כזו, אפילו מקרליכך לא שמעתי דבר כזה (קרליכך נחשב אז בעיני ספיר לנץ גדול). דיברתי על נושא זה גם עם משה דיין ב-1957, כשפשט את מדין והחל בלימודיו באוניברסיטה העברית. ידעתי אז שהוא התנגד לנסיגה מסיני לאחר מבצע קדש. אני הזדהתי איתו בנושא זה. יזמתי שיחה עמו במטרה להכין את המפלגה, אם וכאשר יביאו הנסיבות, שנצטרך שוב לכבוש את סיני, והעליתי לפניו גם את הרעיון ששלום-אמת עם מצרים אפשרי, מבחינת בטחוננו, רק אם התעלה תשמש גבול בין ישראל לארץ הנילוס. והוא הסכים אז לדעתי.

בשעת דבריי בכינוס של רפ"י בתל-אביב (לפני הקמת מפלגת העבודה), ששודר גם בטלוויזיה, מתחתי ביקורת על התבטאותו, שתמורת שלום עם מצרים יהיה מוכן לתת "הרבה-הרבה" בסיני. באמצע דבריי ניגש דיין למיקרופון והכחיש את האשמתו. הוא טען, שכוונתו רק לאזור התעלה, ואכן הדבר לא היה בגדר סוד. אבל מה שפחות ידוע, ואני פרסמתי זאת בספרי "אשמת ירושלים", מלפני שנתיים, שמשה דיין, בשיחתו עם בגין, כשעמד להקים את ממשלתו הראשונה, התנה את הצטרפותו אליה בהסכמתו של ראש-הממשלה החדש לנסיגה מסיני, אבל שתושאר בידי ישראל, לצמיתות, רצועה ברוחב של 20 ק"מ משארם א-שייח עד שדה התעופה עציון, ומשם עד צפונה מאל-עריש, שתישאר אצלנו. ציטטתי את הדבר מספרו של דיין, "הלעולם תשכל חרב?", ומשם גם הבאתי בספרי את הפתעתם של משה דיין ועזר ויצמן על גודל ויתורו של בגין, כראש-ממשלה, על כל סיני, כבר בפגישתו הראשונה עם הנשיא קרטר, ב-20 ביולי 1977.

אך נחזור ליחסו של אלדר לבן-גוריון. ולפני זה, פרט מעניין: כשהצטרף אלדר למקימי התנועה למען ארץ ישראל השלמה,

ובגילוי-הדעת הראשון שלה היה כתוב: "ארץ ישראל השלמה היא עתה בידינו" (והיו שלא חתמו עליו בגלל משפט זה, כמו הרב צבי יהודה קוק וגאולה כהן), הוא הסביר את חתימתו במשל יפה: אדם זקוק לשתי ריאות, אך יכול לחיות גם עם ריאה אחת. כשגם ריאה אחת לא היתה לנו (כל מערב ארץ ישראל) לא יכולתי להשלים עימה. עתה, כשהיא כולה בידינו, וגם סיני רחב הידיים, אין כל מניעה לחתימה על גילוי-הדעת. אבל זו לא היתה ההפתעה היחידה לחבריו. יותר משמעותי היה וידויו על התנגדותו להצעת החלוקה של ועדת פיל מ-1937, על מדינה יהודית בחלק קטן של הארץ. אני, שגם אז נשאתי עיני לארץ ישראל גדולה, תמכתי בבן-גוריון, שלחם לקבלתה במפלגתו ובקונגרס הציוני, ומעניין לציין, שאחד מנימוקיו החשובים ביותר של בן-גוריון בזכותה היה סעיף הסרנספר שבהצעת ועדת פיל, העברת הערבים מהמדינה היהודית למדינה ערבית. אלדד, כו'בוטינסקאי בימים ההם, התנגד להצעת ועדת פיל ב-1937. אחרי שנים הודה, שחבל שלא קיבלנו אז את מדינת החלוקה, היינו אולי מצילים בכך את יהודי אירופה. אני, כרבים, לא העליתי אז בדעתי שצפויה השמדה טוטלית של יהדות אירופה, תמכתי בחלוקה כדי להשיג מדינה יהודית והאמנתי, כבן-גוריון אז (והדברים התפרסמו לימים מן הפרוטוקולים), שכשנתבסס בה חזק, נרחיב אותה על כל ארץ ישראל. אך לא בגללנו נדחתה הצעת פיל, אלא בגלל נסיגתה של בריטניה, שחששה מהתנגדות הערבים כולם לדעיון, כשהיטלר ומסוליני החלו לחזור אחריהם, בהכנותיהם למלחמה העולמית השנייה. "אי-אפשר היה לחיות מצפונית. אילו בגללי", אמר אלדד, "לא היתה ליהודי אירופה ארץ מקלט".

ואיזה יושר אינטלקטואלי מגלה אלדד בדברים ששמעתם מפיו הערב, שלולא בן-גוריון לא היתה קמה מדינת-ישראל. האיש שהגה את תוכנית בילטמור השלים עם החלטת האו"ם מ-29 בנובמבר 1947. אך כששבוע לפני זאת הבריטים מארץ ישראל המנדטורית לחצה ארה"ב על דחיית ההכרזה מ-15 במאי לזמן מאוחר יותר, וכשמשו

שרת הגיע, שלושה ימים לפני התאריך, ובפיו מסר מאת ג'ורג' מרשל, הבייקר של ימינו, שבידיו מידע על פלישת מדינות ערב, אם נעזו להכריז על הקמת המדינה, ומה שחמור מזה - שאמריקה לא תעזור לנו במקרה זה - היה לו לבן-גוריון העז להתעקש על ההכרזה דווקא ביום עזיבת הבריטים, כדי לא להשאיר חלל ריק. זו היתה, אגב, דעתו של ליאון בלום, מידע שנמצא בספרם של ד"ר מאיר אביזוהר ואבי בראלי: "עכשיו או לעולם לא".

ודבריו של אלדר על בן-גוריון, בתוכנית הטלוויזיה "חיים שכאלה", שמזל שבמלחמת העצמאות ובשנות העלייה ההמונית לאחר הקמת המדינה, כשיישוב שמנה עם הקמתה 600,000 נפש הכפיל את עצמו בשלוש שנים, מזל, שבאותן שנים לא בגין אלא אדם כבן-גוריון היה ראש-ממשלה. כשהיה צריך לרוקן את לוד ואת רמלה מערבים תוך כדי המערכה הצבאית ואחר-כך ליישב במקומם, ובמהירות עצומה, יהודים, היה בגין, איש הלגיימיות, מהסס, ואילו בן-גוריון עשה את המעשה הגדול, הבלתי הפיך, לפי מסורת תנועת העבודה בימיה הטובים, ויישב ערים נטושות וכפרים נטושים רחוקים, בעולים חדשים. ובן-גוריון החליט החלטה היסטורית, לפתוח לרווחה את הארץ דלת האמצעים, והעיפה ממלחמות, בפני עלייה המונית שלמה הלל, בספרו "רוח קדים", מספר איך בא אל אליעזר קפלן, שר האוצר הראשון של המדינה, והראה לו הסכם עם גורי סעיד, שליטה של עירק, על הוצאת 150,000 יהודי עירק והעברתם במטוסים לישראל, ונתקל בסירובו לממש את ההסכם בגלל מצב חמור באוצר המדינה. ואפילו אשכול, שהיה אז מנהל מחלקת ההתיישבות בסוכנות היהודית ומיישבם של הכפרים הנטושים, אמר לו: אין לי סודיות לעולים פועלי דחק, ומה אעשה עם 150,000 עולים חדשים. וכך הלך הלל משר לשר עם ההסכם שבידיו, שאילו הודלף כמו שמדליפים בימינו סודות כמוסים, לא היה נשאר ממנו זכר. בייאושו פנה לבן-גוריון. כשרק פתח הלל את דבריו, שבידיו הסכם על העברה מיידית של 150,000 יהודי עירק לישראל, הפסיק בן-גוריון:

מה הבעיה? לך תביא, ומייד, ואל תתמהמה. ובימים והם יש מלך בישראל, ולא כל שר את הישר בעיניו יעשה. אומרים שהוא היה דיקטטור. אני מתגעגע ל"דיקטטור" כזה, אשר ידע להעביר בגופים הלגיטימיים, הרלוונטיים, את ההחלטות הנמרצות והקשות ביותר; אשר לא רחה בחירות וועידות, ואפילו החלטה שראה בה בכייה לדורות. כשממשלתו רחנה במלחמת העצמאות את הצעתו לכבוש את חברון ואת מדבר יהודה, לא רצה להפר את ההחלטה, כי היתה זו החלטת ממשלה. לא התפלאתי כשבישיבה הראשונה של מזכירות רפ"י, כשבוע שלאחר מלחמת ששת הימים, הציע בן-גוריון ליישב מהר את ירושלים ואת חברון, כי זכרתי מה שסיפר יצחק נבון, איך, כשהיה מזכירו, נכנס לחדרו ובפיו הידיעה, שבא"ם הוחלט לשוב להחלטה על בינאום ירושלים. בן-גוריון שמע ולא התמהמה, וכל מה שביקש ממזכירו היה להביא לו את ספר התנ"ך, דיפדף ומצא את הפסוק הרלוונטי להודעתו על ההעברה המיידית של בירת ישראל, של ממשלתה ושל הכנסת לירושלים. וכי לא הוא שטבע את המטבע "א"ם שמוס"? הוא לא שלט במפלגתו בכוח פולחן אישיות, אלא על-ידי הקמת מפלגה חזקה, מעורה ביצירת תשתית חברתית ומשקית וחלוצית לבניין הארץ וליישובה, שאנו כל-כך מרגישים בחסרונה בימינו. ואם הרביתי לספר הערב, בעקבות גילוי סודו של אלדד על ראשית ההכרות בינינו, אגלה עוד סוד אחד, רלוונטי לדבריי האחרונים: כשישבנו, שבעה נקים, בדיונינו על הקמת "התחייה", והפלגנו בדמיונו על טיבה של המפלגה שברצתנו להקים, אמר אלדד: צריך להקים מפלגה יפה כמו מפא"י. הגיב משה שמיר בתמיהה: יפה? אילו אמרת חזקה - הייתי מבין. ואלדד השיב: חזק זה יפה. וזה הוא אלדד, ואני מעריצו בשל כך.

שמעתי הערב, בקריאות ביניים, מלות-גנאי לסוציאליזם של בן-גוריון. לפני כחודש קראתי ב"הארץ" את מאמרו של השמאלן הקיצוני, פרופ' זאב שטרנהל, שבו התיימר לגלות כביכול את חרפתו ברבים של בן-גוריון, בספרו לקוראיו מה אמר בן-גוריון על

הסוציאליזם, עוד בוועידת "אחדות העבודה" בעין-חרוד, בשנת 1923. והוא כותב: "הסוציאליזם שלנו הוא פרפראות להגשמת הציונות". והרי זה נכון, שכך הוא אמר. אבל את זה הוא אמר למפלגה בעלת להט סוציאליסטי, כשבועולם עוד התייחסו ברצינות רבה לסוציאליזם, ואפילו לקומוניזם. ידוע הספרו של אורי צבי גרינברג על מות לנין. הסוציאליזם מילא תפקיד חיוני בתקופה, כשבמקד הציונות עמדה ההתיישבות והקמת תשתית חברתית כלכלית, על-ידי ה"מדינה בתוך מדינה" כפי שהיתה ההסתדרות, מדינה ציונית תחת שלטון מנדטורי ששם מכשולים להתפתחותו של היישוב היהודי. הסוציאליזם בציונות מצא את ביטוי החזק ביותר בתנועה הקיבוצית, שעשתה את המעשה החשוב ביותר בתקופת טרום-המדינה, כשגייסה, לא בכוח צוים או לשרות קצר, אלא מתוך שכנוע עמוק, בחורים ובחורות להליכה, לא שנתיים או שלוש, אלא לכל חייהם, אל המקומות המסוכנים ביותר על מפת ארץ ישראל, ובתנאי עוני. וכך לשרטט את גבולותיה העתידיים של המדינה היהודית. כל קיבוץ, כמו כל מושב, היה גם יחידה צבאית. הרעיון הקיבוצי שרת את המטרה הציונית, ובן-גוריון, אשר באותה תקופה (1923) הציע לארגן את כל פועלי ארץ ישראל בקומונה ארצית כללית אחת, כלומר לגייס את כל הפועלים כ"צבא העבודה" לבניין הארץ, העז בוועידת "אחדות העבודה", שבאותה תקופה היתה גם מרקסיסטית, להגדיר את הסוציאליזם שלה כ"פרפראות לציונות". אל תשכחו ש"אחדות העבודה" היתה בימים ההם, כשבראשה עמדו בן-גוריון, ברל כצנלסון ויצחק טבנקין, המפלגה המקסימליסטית ביותר בציונות וגילתה אהדה לז'בוטינסקי בהקימו את מפלגתו הרוזיוניסטית.

אגב, לא נכון מה שאמר הערב אלדר, שז'בוטינסקי העלה ראשון את התביעה למדינה יהודית. נכון שהוא העלה אותה דווקא בימי שפל מדיני בציונות, ובכך תרם תרומה עצומה למורל בעם היהודי, וזו זכות גדולה. גם כ"גורדוניסט" צידדתי בתביעתו זו של

ז'בוטינסקי, ואף בהחזרת עבר הידרן המזרחי לתחום הבית הלאומי, ואפילו, תתפלאו, את סיני. כי תמיד החשבתי טריטוריה, כי טריטוריה צריך בשביל טריטוריה, ולא רק בזכות-אבות או לגבולות בני הגנה. וכאבתי את תחומי המדינה הליליפוטיית, בייחוד במזרח התיכון, לנוכח מציאותן של מדינות-ענק מבחינה טריטוריאלית, ועל כך כתבתי בספרי מלפני עשרים שנה "ארץ גדולה לעם גדול". אך באשר לראשונות, לאחר תקופת הרצל, כמובן, של ז'בוטינסקי בהעלאת סיסמת המדינה היהודית, הרי עוברתית זה לא נכון. ראשונה היתה ועידת היסוד של "אחדות העבודה" ב-1919, שלא זו בלבד שהכניסה הגדרה זו להחלטותיה, אלא גם הגדירה מקסימליסטית את גבולותיה: מים-סוף (כולל חצי האי סיני) עד הליטני בצפון, ומים התיכון עד המדבר. משני עברי הידרן, כולל הבשן. ד"ר אלדר נוהג להזכיר מתוך הזדהות את הכרזתו של בן-גוריון בכנסת, למחרת סיום הקרבות ב"מבצע סיני", על "מלכות ישראל השלישית". הוא, אלדר, לא ידע ימים רבים על שיחותיו של בן-גוריון עם גי מולה, ראש-ממשלת צרפת לפני המבצע. סיפרתי על כך בספרי "אשמת ירושלים". בימים אלה שמעתי ברדיו ויכוח בין יעקב שרת, שמאלן קיצוני בימינו, לבין מרדכי בר-און, שמאלן אף הוא, לרגל הופעת ספרו של בר-און "אתגר ותגרה". בר-און, כמזכיר הרמטכ"ל ריין בשעתו, נכח בוועידת סוור ליד פריס, שבה נערכו שיחות אחרונות לפני המבצע בין בן-גוריון לבין גי מולה. בן-גוריון הציע אז, שכתוצאה מהנצחון על נאצר, אם יבוא, תצורף המדינה המלאכותית ירדן לעירק, בתנאי שתיישב את פליטי מלחמת 1948-1949 בעירק. יהודה ושומרון, לעומת זה, וכן הבשן הסורי ודרום לבנון עד הליטני, יצורפו לישראל, וכך גם כדבר מובן מאלי - סיני עד תעלת סואץ, שהרי בגללה עומדת להתחולל המלחמה, שבעולם נקראה מלחמת סואץ, ואילו אצלנו מבצע קדש. יעקב שרת האשים את בן-גוריון בחוסר ריאליזם, ואילו היה מצליח המבצע, כל ההיסטוריה של מדינת-ישראל היתה שונה ובן-גוריון היה

נחשב לגדול הריאליסטים שידע לנצל סכסוך בין מעצמות לטובת ישראל. עתה מכנה בנו של משה שרת את בן-גוריון "מדינאי בלתי פרגמטי ופנטזיונר".

לפיכך תבינו את גודל אכזבתי מבגין. האקטיביזם המקסימליסטי בתנועת העבודה היה מסוג שונה מזה של התנועה הרוויזיוניסטית, ולא מקרה הוא שאנשי תנועת העבודה - נתן אלתרמן, משה שמיר, צבי שילוח, אליעזר ליכנה, ד"ר חיים יחיל, בני מרשק, משה טבנקין, והסופרים חיים הזז ודב סדן* - יזמו את הקמתה של התנועה למען ארץ ישראל השלמה, שהיה לה חלק חשוב בנצחונו של בגין ב-1977. ואילו מי שנחשב ליורשו של ז'בוטינסקי ויתר, חודש אחרי הבחור לראשות הממשלה, בפגישתו הראשונה עם קארטר, ב-20 ביולי 1977, על כל חצי-האי סיני, ובחודש דצמבר באותה שנה הסכים לוותר בעתיד על יהודה, שומרון ועזה על-ידי תוכנית האוטונומיה לערבים בחבלי ארץ-ישראל אלה. והטבור שכל זה נעשה בלחץ אמריקני, טועה. הופתעתי כשלימים נודע ברבים, ואבא אבן התפאר בכך, שבישיבת הממשלה ב-19 ביוני 1967, בראשותו של לוי אשכול ובהשתתפותו של מנחם בגין, הוחלט להודיע לארה"ב על נכונותה של ישראל לוותר תמורת שלום על כל סיני ועל רמת-הגולן, ולנהל משא ומתן עם ירדן על עתיד יהודה ושומרון. פעם, בישיבת הנהלת התנועה למען ארץ ישראל השלמה, גילה מישור מאנשי חרות, שמנחם בגין אינו גורס את הישארותו על גדות תעלת סואץ, כפי שתבעה התנועה בגילוי הדעת הראשון שלה. הוצע לברר את העניין עם בעל הדבר. הצעתי שהדבר יוטל על שמואל כ"ץ, ואילו הוא הציע אותי, כמי שמקובל על בגין יותר ממנו. באתי לביתו של בגין ושאלתי, אם נכון הדבר שחרות המקסימליסטית מוכנה לסגת

* רב סדן הבטיח לי, מיזמתי, לכתוב מאמר לזאת הארץ, שכותרתו תהיה "אבינו הוא". בתשובה לשאלה אמר, כי בתואר "אבינו" הוא מתכוון לר"ר אברהם שרן ושכדוון, אבי רעין הסתנפף של עיבוי ארץ ישראל, שלום על כך גם במדינת-ישראל, בשנותיה הראשונות, כשהאוכלוסיה הערבית הגיעה בה ל-100,000 נפש.

מהתעלה ומסיני, ובגין השיב: חרות מבדילה עקרונית בין ארץ ישראל המערבית, שעליה יש לנו זכות אבות, לבין התעלה, שהיא מסוג "גבולות בני הגנה", שעליה עומדת הממשלה. עגיתי לו: לא חשוב אם מן היקב או מן הגורן - העיקר שלא נזוז מגבולות הנצחון במלחמת ששת הימים. אבל ב-20 ביולי 1977, חודש לאחר התמנותו לראש הממשלה, ושלושה חודשים לאחר ביקורו של ראש ממשלת המערך, יצחק רבין, אצל הנשיא החדש של ארה"ב, ויתר בגין על כל סיני, ביודעו, כחבר ועדת החוץ והבטחון, שקדמו בתפקיד הגיע עד משבר עם ג'ימי קרטר, הנשיא החדש, בגלל סרובו לוותר על כל סיני. וכשהזכיר לו הנשיא שממשלת אשכול ודיעה ב-19 ביוני 1967, שבוע לאחר מלחמת ששת הימים, על נכונותה לוותר על סיני ועל רמת-הגולן ולנהל מו"מ עם המלך חוסיין על עתיד יהודה ושומרון, הוא שמע את תשובת רבין: נכון, אך בינתיים היתה מלחמת יום הכיפורים וכל ישראלי שואל את עצמו, מה היה גורלנו אילו פתח סאדאת את מלחמת יום הכיפורים מהגבול שמלפני מלחמת ששת הימים. מתברר אפוא, שאפשר במשך שני דורות לשיד על "שתי גדות לידדן, זו שלנו וזו גם כן", כשאין בידינו, ולמסור את חצי האי סיני, כשהוא בידי צה"ל. אגב, ויתורו של בגין על סיני הפתיע אפילו את משה דיין ואת עזר ויצמן. את דיין, משום שהויתור על כל סיני היה מנוגד לתנאי שהציג בטרם הצטרף לממשלת בגין, על השארות הרצועה ברוחב 20 קמ"ש בין שארם-א-שייח לאילת ושדה-התעופה עציון, ומשם עד צפונית לאל-עריש, כדי שימית וחבל ימית יישארו בידינו לצמיתות, ואת ויצמן - בגלל ויתורו של בגין על שני שדות התעופה.

ד"ר אלדד סיפר לנו הערב על צערו, שהשמאל בהסתדרות ביטל את ההסכם בין ו'בוטינסקי לבן-גוריון, על מכתביו הלבביים של בן-גוריון לשותפו להסכם, מכתבים מלאי חיבה והערכה ליריבו הגדול. ולדברי אלדד, אילו מומש ההסכם היתה ההיסטוריה הציונית שונה, שכן היינו נכנסים למלחמת העצמאות ללא פילוג בין הארגונים

נושאי הנשק ביישוב, ותנועת העבודה לא היתה מתקשרת אז עם ויצמן. זו טעות. הברית בין תנועת העבודה לויצמן נכרתה באמצע שנות העשרים, על רקע תמיכתו של חיים ויצמן בקו הראשי של תנועת העבודה, למקד את הפעולה הציונית בבניין הארץ, כמו שבימינו תובע מחנה ארץ ישראל השלמה התנחלות. ויצמן הואשם בשנות העשרים המוקדמות גם על-ידי ברל כצנלסון באופורטוניזם כלפי אנגליה. ובן-גוריון תקף את ויצמן כשהעלה בקונגרס הי"ז את סיסמת המדינה הדו-לאומית. אבל כמה דיוויזיות היו לויצמן נגד אנגליה? וכמה היו לבגין כשחתם על הסכמי קמפ-דיוויד? ו'בוטינסקי לא החשיב את מפעל הבנייה, ואני נזכר בדבריו של אלדד, שבטיליו בסיני או ביהודה ובשומרון או ברמת-הגולן הוא מוצא שם את הנוער העובד, ואפילו את השומר הצעיר, אך הוא לא רואה שם את בית"ר. ומה שחמור עוד יותר, שאילולא גוש-אמזנים לא היה מי שיקים אחרי מלחמת ששת הימים את היישובים, ואילולא המפא"יניק לשעבר, אריק שרון, לא היו פני יהודה ושומרון משנים את פניהם. ומכיוון ששנינו, אתה ואני, הננו טרגספריסטים, אזכיר שלפי עדותו של חיים גורי ב"דבר" (17.6.81), היתה מזנחת מתחת לסבלת הזכוכית על שולחן העבודה בביתו של בן-גוריון כתובת, פסוק מן המקרא: "לא אגרשנו מפניך בשנה אחת, פן תהיה הארץ שממה ורבה עליך חיות השדה, מעט מעט אגרשנו מפניך עד אשר תפרה וגחלת את הארץ" (שמות כ"ג, כ"ט). ולכן, אל תתרעם עלי אלדד יקירי ונערצי שאומר לך בערב זה, במלוא ההכרה והחיבה ובידיעתי בהיסטוריה של המאבקים הפוליטיים: אלדד, אתה אחד הבן-גוריוניסטים החשובים ביותר, כגודל רוחך, גודל יושרך האינטלקטואלי, ואני אוהב אותך ככזה.